

Zprav^{95. JIRÁSKŮV HRONOV}da^{#PROSTEHRONOV}j

Kateřina Letáková: Zamilovat se do textu, ale nebrat ho jako dogma

S Kateřinou (řečenou Kášou) Letákovou, tehdy ještě Volánkovou, se známe už od našich prvních Hronovů. A tak jsme si povídali symbolicky na schodech Jiráskova divadla.

Já si vzpomínám, jak jsme ještě spávali na chodbě, mimo třídy, což se dneska prý už nesmí nebo minimálně nedoporučuje. Takže: jak dlouho a co už máš za sebou?

Já jsem špatná na data, takže nevím, jestli to byl rok 2014 nebo 2015. Snažila jsem se to zjistit podle seminářů, ale to už také nejsem schopna dát dohromady. Těch deset let to určitě bude. S přestávkama. Prošla jsem si dramaturgií (Kateřina Menclerová), imerzivním divadlem (Ivo Kristián Kubák), HASITem (Luděk Horký), Hercem a režisérem (Jan Holec), takže... spoustu toho bylo!

A taky jsi tady někdy hrála, ne? S Rádobydivadlem Klapý?

Jo, hráli jsme tady *Lesní jahody* od Ingmara Bergmana, které jsme měli přejmenované na *Dalekou cestu*. To bylo jednou jedinkrát, já jsem obecně strašně málo hrála a hodně-brzo-rychle jsem od toho utekla. (smích)

Dramatický kroužek v Lounech, Rádobydivadlo Klapý a hodně-brzo-rychle od hraní. Divadelní věda a management na MU v Brně, založení sboru Diverzanti a nakonec režie na DAMU. Po škole hned několik profesionálních scén a zakotvila jsi v Dejvickém divadle na pozici dramaturgyně. Kdy ses rozhodla, že z tebe bude režisérka, a jak do toho všeho zapadá ta dramaturgie?

Já když jsem byla na divadelce, tak ta potřeba tvořit byla velká a do toho jsem měla ještě psací tendence. Ale nikdy bych neměla odvahy, abych teda nebyla sprostá –

– Myslíš koule?

Jo, koule, no, jsem chtěla říct... Odvahu jít s tím ven. A pak se stalo, že kamarádka přišla domů piclá a našla kus textu, který se potom stal součástí textu (*Ne)chtěná útěcha*, který byl pro mě dost iniciační. Pro mé psaní, uvažování o textu a režirování. Ale vlastně jsem nikdy neměla ambici být jenom režisérka. Pro mě je to spojená nádoba. Tíhnu k autorské režii, protože si ten text i sama píšu, a díky tomu mu lépe rozumím. A ta dramaturgie mě na škole táhla dost, ale byla jsem přesvědčovaná od vedení, abych šla na režii. Takže se to ve mně pořád třískalo. A čím jsem starší, tím víc jsem introvert, tak mi občas vyhovuje schovat se za text. Ale jindy zase chci skotáčit s hercem. Takže to neumím vnímat odděleně a zase tak velkou hranici mezi tím nevidím. Což je možná i díky vedení na DAMU – Honza Nebeský a Daria Ullrichová ty hranice mezi dramaturgií a režii dávali tak trochu pryč.

Začínala jsi u autorských textů, dokumentárně laděných, jaké divadlo tě oslovuje teď?

Tohle se mi hodně mění. Jako když se ráno probudíš a máš chuť na jinou písničku. Potřebuju, aby to pro mě pořád bylo nové. Dříve to bylo autorské divadlo a doku, tomu jsem se teď vzdálila. Pak to byl, díky mé absolventské práci na DAMU, muzikál (*Žebrácká opera aneb Kauza vyližimetr – pozn. red.*), pevný texty zase tak často nemám. Aktuálně dokonce jenom jeden.

A to je ten Duncan Macmillan v české premiéře?

Jo, jenom to *Monstrum* (Jihočeské divadlo – pozn. red.) a to byl pro mě úplně objev. A to mě vlastně pokračování na str. 2

4

úterý
5. 8. 2025

Žvanění

Ano, žvanění je ohyzdný nešvar. V epoše zkoksovaných radiových moderátorů, blouznivé umělé inteligence, dadaistických agromiliardářů a košaté korporátní komunikace jsou jakékoli emise dalších slov odsouzeníhodnou zátěží smyslových i paměťových kapacit světa. Slova, přírodně nerozložitelná, se ještě roky po napsání točí na discích jako petka pod jezem a cpou se předraženou elektřinou. Diplomové práce sedimentují v almarách pofidérních vysokých škol, aby se později perfidně zjevovaly a odhalovaly čerstvé politiky v intelektuálních nedbalkách.

Člověk z úst vypouští hlavně slova a kysličník uhličitý, čímž postupně činí planetu neobyvatelnou. Váš stoletý prapředek si už nevzpomene na vaši tvář, ale bez varování recituje verše tu Ruchovců, tu socialistických realistů. Není divu, čeština má prý kolem dvou set padesáti tisíc slov. Než se na jazyku vystřídají všechna, tak se napláká půl Památníku národního písemnictví od sklepení po mansardu.

Nicméně... průměrný Čech dobrovolně používá sotva pět tisíc výrazů. To jsou pěkně prosím dvě procenta dostupné slovní zásoby. Zdánlivý prales domácí mluvy je v žité realitě pustou monokulturou profánní praxe. A monokultury jsou choulostivé a překérny, nad každou visí Damoklův kůrovec. Vyhlašuji proto svévolně, halasně a bez posvěcení jazykovědné vrchnosti nemezinárodní den lexikálních bakchanálií.

Vystrachejte pod rovy současné sterilní vaty připozdechlé archaismy sporé četnosti. Poňuchněte své předpotopní verbální plyšáky, vyšlápněte kdekoukou zdrobnělinu. Projevte znenadání nadání k nadávání na vadné dny vlnadními kletbami předků. Umně kujte předivo předpon a přípon, roubuje, šroubuje. Zvukomalebnot nechť burácí, zurčí a bublá. Poňkud onikejte. Kéž vzkypí kvas metafor. Metejte metonymie, jaképak s tím medle ofuky. Opusťte na beton udusanou prst frekventovaných pěšin a srdnatě nasísejte do potutelného houští hodožových označení. Arci jen tam, kde bují roztodivná bučina, vzrůstá se tajnosnubné bejlí a strmí rozsochaté pně, jen tam si podává svoboda ruku s pestrostí. Opakování není matkou moudrosti, alebrž klonem stagnace. Pod škraloupem banality nám dřímou mocné sloje verbálního paliva. Těžme jej, těšme se z něj!

Jan Duchek

pokračování ze str. 1

ně dost baví, hrát si s pevnými texty. A teď mám období klasik. Baví mě dramaturgicky i režijně transponovat klasiku a řešit, jak se s nima vyrovnat v současné době.

A na to konto děláte na semináři Romea a Julii.

Jojo, přesně tak. *(smích)* Já teď v profi divadle nemám žádnou klasiku, takže je to taková moje touha se tomu věnovat.

Co je pro tebe jako tvůrce nejdůležitější?

Vnímám to jako dvě fáze. První je ta příprava, kdy je pro mě klíčové, abych se do toho materiálu zamilovala. Asi úplně neumím pracovat na zakázku...

A nebojíš se, že to pak příliš ovlivňuje tvůj úsudek?

Jo, samozřejmě. Tohle byla strašně důležitá věc, kterou jsem se musela na DAMU naučit. Mít první čtení čistě analytické a nevkádat do toho nic svého. Protože pak uděláš strašně jednoduchou chybu a cpeš tam témata nebo aktualizace, který tam nejsou. Takže tohle jsem se musela dlouho učit. Ale pak si myslím, že je potřeba se zamilovat do toho syrového materiálu a začít si s ním hrát. A pak je ta druhá fáze, v rámci zkoušení a práce s hercem. Nerada pracuju direktivně. Potřebuju, aby herci nabízeli. Takže já dávám jenom ohrádku a to, jak se herci pasou, je už trochu na nich nebo na našem vzájemném dialogu.

REPRO je tvůj první seminář?

Na Šrámkově Sobotce jsem vedla psací seminář a na FEMADu také režijní, ale ten fungoval trochu jinak – tam jsme rozebírali, co jsme viděli, a na základě toho si popisovali režijní prostředky. V Dejvicích teď máme roční dílnu, autorsky zaměřenou. Takže to poprvé není, ale formát se mění a tento je přímo pro Hronov.

Anotace k semináři končí zmínkou, že se těšíš na společné skotačení.

Já jsem jim na začátku říkala, že se jim budu pokoušet dávat takové injekce inspirace, jak k materiálu přistupovat. Ale samozřejmě režie je tak individuální, že tu cestu, kterou to povedeš, si musí zvolit každý sám. My se každý den snažíme ohledávat nějaký režijní prostředek. Například dnes jsme si příběh Romea a Julie odvyprávěli skrze vnitřní dutinu ústní. Viděli jsme zuby Romea a jazyk, který se těší na první polibek Julie. Takže se snažím, aby na ten příběh koukali jinými očima a aby nevěřili vždycky textu. Čeká nás toho ještě hodně: budeme se věnovat místu, času, co dělá v režii hudba a tak. Zkrátka nebrat text jako dogma a prohlubovat příběh tím, co je za textem. Aby se jen neodříkávala slova a aby herci nebyli jen mluvící hlavy.

Miluješ příběhy. Jak tě znám, tak máš jeden v rukávu, protože jsi, no, prostě ty.

Mám teď z Náchoda, kde bydlíme. Byla jsem se ubytovat a byla tam úplně skvělá paní. To kdybych mohla, tak ji obsadím nebo o ní napíšu hru. Taková starší, poměrně rázná vychovatelka. A byla jako našťavaná, že jsem další osoba, která tu má bydlet, a ona ji nemá napsanou. Během chvilky pak přecvakla a začala se k nám chovat jako k dětem. Když mě brala do výtahu, aby mi ukázala, kde bydlím, tak mi začala ukazovat, že tady, kdybych chtěla stěhovat, tak musím ten výtah šprajcnout, protože nefunguje fotobuňka. A já jakože asi nebudu nic stěhovat, že mám jen ten svůj batůžek. „No, to ale nikdy nevíte a radši si to vylechněte,“ a začala mi vysvětlovat, jakou šprušli tam dát, a to mi přišlo vlastně úplně skvělé.

Lukáš Křížek

Aled Rhys-Jones: Vždycky mám, co si z Hronova odvézt

Velšan Aled Rhys-Jones, vzácný host letošního Jiráskova Hronova a prezident mezinárodní asociace amatérského divadla AITA/IATA, má divadlo evidentně ze srdce rád. Na rozhovor jsme zamířili na terasu pizzerie a už cestou po schodech se mě nadšeně ptal: „Viděl jste včera to večerní představení?“ A hned se začal rozplývat nad tím, jaká byla *Simply Simplicius* paráda, ačkoliv – jak hned se smíchem dodal – jako herec by se s Petrem Haškem nejspíš pracovat bál. Jako herec přitom sám u divadla začínal, a tak právě od toho jsme v našem meandrujícím povídání, plném úsměvu a sebeironie, vyšli.

Jaké je vaše divadelní zázemí?

Vystudoval jsem před nějakými čtyřiceti lety divadlo na konzervatořích v Cardiffu a Londýně. Pracoval jsem skoro patnáct let jako profesionální herec, ale pak jsem začal podporovat amatérské divadlo. Devatenáct let jsem byl šéfem organizace na podporu amatérského divadla ve Walesu – něco jako u vás Lenka Lázňovská, i když v mnohem menším měřítku. Hodně jsem se věnoval ediční činnosti, vydal jsem dohromady přes sedmdesát her, aby byly dostupné amatérům. Taky jsme měli zajímavý projekt s cardiffským profesionálním divadlem, které se jmenuje Sherman Theatre. Pro podporu mladých dramatiček a dramatiků jsme připravovali půlhodinové inscenace nových dramatických textů v čase oběda: oběd, kafe nebo pivo a divadlo jsme nabízeli lidem z kancelářské čtvrti, v níž se Sherman Theatre nachází. Lidi přišli, najedli se, viděli novou hru na jevišti a zase šli pracovat.

A teď?

Ted, jak víte, jsem prezidentem organizace AITA/IATA, a tak cestuji po nejrušnějších světových festivalech. Za pár týdnů se bude v Monaku volit nový prezident, takže tohle je jedna z mých posledních návštěv ve funkci. Jak tak po světě cestuji, vídám velkou spoustu divadla: spousta je samozřejmě jenom průměrná, ale čas od času se objeví představení, jako byl včerejší *Simply Simplicius*. Představení, které vytrhuje diváka z komfortní zóny, testuje jeho osobní hranice, nutí ho překračovat meze divadelnosti – a já divadelník volám „vezměte mě s sebou“, protože přesně na tohle čekám.

Jaké další divadelní zážitky si z letošního Hronova odvezete?

Viděl jsem zatím jen čtyři inscenace, všechny jsem ocenil. Skvělá mi přišla inscenace *Tučňáci na arše*. Nerozuměl jsem ani slovo, ale soubor mě díky

své sešranosti udržel od začátku do konce. Takovéhle divadlo hrávaly nezávislé soubory ve Spojeném království před takovými dvaceti lety – jezdily po školách a místní zřizovatelé škol si je najímali, aby prostřednictvím divadla dětem přinášely podstatná témata jako šikanu. Jenže ty peníze už nejsou, soubory se rozpadly a děti se dnes už nese setkávají s úžasnými příběhy vyprávěnými, což je důležité, bez blahosklonné povýšenosti. Dál jsem viděl inscenaci *U Hubaře*, moc mě bavila a mrzelo mě, že není delší – a u inscenace *everyBODY* jsem ocenil, jak si soubor za tím tématem stojí.

Co vám na Hronově chybí?

Osobně mě mrzí, že tu není s výjimkou tradičního Slovenska větší mezinárodní přesah, byť vím, že snaha je a nejsou spíš peníze. Letos bylo úsilí o soubor z některé z pobaltských zemí, ale nakonec to z toho či onoho důvodu nevyšlo. Přitom by širší mezinárodní rozměr byl prospěšný pro všechny: jiní by viděli, jak se amatérské divadlo v České republice dělá, a vy byste zase mohli svou tvorbu konfrontovat s jinými kontexty. Docela určitě by to bylo srovnání lichotivé, úroveň divadla je tady – a potažmo i na Slovensku – vysoká. Jak jsem říkal na slavnostním zahájení: počasí se zařít nedá, dokonce, jak vidíme, ani v srpnu ne.

Zaručeně ale nehrozí, že by byla na Hronově nuda. Vždycky mám, co si odsud odvézt.

Po kolikáté tu vlastně jste?

Z různých důvodů a v různých funkcích jsem tu po páté nebo po šesté. V rámci AITA/IATA jsme tu několikrát pořádali setkání – my jsme totiž v organizacích dost oportunističtí a jakmile je někde festival, je to skvělá příležitost se k němu přifařit. Česká republika vždycky amatérské divadlo a činnost AITA/IATA velice podporovala, což je báječné. Zároveň mám ale Hronov moc rád i jako divák: pokaždé tu dostanete něco nového, ať už v loutkovém divadle, studentském divadle, činohře, experimentálním divadle... Samozřejmě ne vždycky všechno funguje. Pamatuju si třeba před lety velice pamětihodnou inscenaci s nahými performery...

... no jasně, *Frei Körper Kultur* (soubor Jana Moka s inscenací *Wir tanzen konzentriert*, ročník 2010 – pozn. red.)!

Přesně ta! Byla v pohodě, neměl jsem s ní problém, jenom jsem nepochopil, proč museli být nazí.

Mnoho našich čtenářek a čtenářů třeba neví, co to AITA/IATA je. Jak byste organizaci ve zkratce představil?

Mezinárodní asociace amatérského divadla byla založena v roce 1952, těsně po druhé světové válce, lidmi z Francie, Velké Británie, Irska, Nizozemska a Belgie. Cílem bylo znovu spojit lidi po devastaci Evropy a po počáteční neochotě bojujících národů k opětovné integraci. Zpočátku to fungovalo a s pádem železné opony se stalo prostředkem kulturní interakce přes bývalé rozdělení, přivádějícím soubory na festivaly prostřednictvím uznávaných organizací s podporou a záštitou UNESCO. Nyní jsme sítí amatérských divadelních organizací po celém světě s členskými zástupci v přibližně třiašedesáti zemích. Nejsme financováni žádnou organizací – jsme financováni výhradně členy.

Jaké festivaly organizujete?

Každé čtyři roky pořádáme klíčový festival v Monaku – našem duchovním domově. Založený byl roce 1957, je financován monackým panovníckým rodem Grimaldi prostřednictvím Nadace princezny Grace, jejímž patronem je princ Albert. Osmnáct divadelních společností z celého světa vystupuje po dobu jednoho týdne, přičemž každá inscenace má dvě představení. Mezi akcemi v Monaku jezdíme i jinam – před dvěma lety jsme byli v maďarském Debrecínu, za dva týdny se koná festival v Monaku a za dva roky doufáme, že budeme ve Wellingtonu na Novém Zélandu. Každé dva roky také pořádáme Světový festival dětského divadla, který se od roku 1990 koná v německém Lingenu – před pár týdny tam měla velký úspěch inscenace *Bublina o bažině* libereckého souboru Vydýcháno.

Michal Zahálka

Loutky, balady a ženy, které zůstaly samy

Rozhovor s režiséry inscenace *MATER SOLITARIA* o moudrosti starých příběhů, pouťové estetice a překvapení z postupu na Hronov.

Vaše inscenace *MATER SOLITARIA* vychází z moravských písňových balad. Proč právě tyto příběhy a co si podle vás dnešní divák z balad může odnést?

Josef Pekárek: Pro mě písňové balady obsahují určitý druh moudrosti a archetypy lidského jednání, které jsou přenositelné napříč dobami. V inscenaci se zabýváme tématem matek samoživitelek – žen, které zůstaly samy. Balady nám poskytly historický kontext, jak se podobné situace mohly odehrávat v jiných dobách a s jinými prostředky.

Jakub Jílek: V baladách je vždycky obrovská láska... a pak zlom. Milý odejde na vojnu, zemře, utopí se – a žena zůstane sama.

Inscenace byla zařazena do programu Loutkářské Chrudimi. Přesto se zdá, že loutek není tolik vidět – v čem je tedy představení loutkové?

Josef Pekárek: To je dobrá otázka. Používáme loutkářské postupy, ale často v činoherním ztvárnění. Je tam výrazná výtvarná složka, pouťová poetika, práce s objektem...

Jakub Jílek: Takže formálně to může působit jako činohra, ale principy a přístupy jsou loutkářské.

Co pro vás znamenal postup na Jiráskův Hronov?

Josef Pekárek: Bylo to velké překvapení. My si představení děláme hlavně pro sebe. Přemýšlíme o divadle a hledáme vlastní výrazy. Loni jsme tu byli každý zvlášť, letos poprvé společně – a úplně s jinou formou, než na jakou jsme byli dosud zvyklí.

Co vlastně znamená název *MATER SOLITARIA*?

Jakub Jílek: Je to latinsky a v překladu to znamená matka samoživitelka. Přesně to tedy vystihuje naše téma.

Jak inscenace vznikala? Psali jste si ji sami?

Josef Pekárek: Využili jsme texty starých balad a seřadili je do lineárního příběhu. V inscenaci zazní pět nebo šest písní, každá stylizovaná jinými prostředky – jde o koláž vizuálních prostředků, aby to nebylo ploché a dalo se na situace dívat z různých úhlů.

Jakub Jílek: Navíc jsme pracovali s principem dekonstrukce známých příběhů – hledali jsme, co je na nich archetypální a co lze nově nahlédnout.

Jak byste popsali svou společnou dramaturgii?

Josef Pekárek: Hledáme aktuální témata a nepracujeme s klasickou pohádkou nebo loutkařinou. Spíš cílíme na starší a dospělejší publikum – a podle toho vybíráme i formu.

MATER SOLITARIA /

Romance pro cimbál

Na Přespolních je mi veskrze sympatické, že nemají potřebu svým divákům cokoli usnadňovat. Pokud si vezmou do hlavy koncept, který jim připadá nezbytný pro sdělení, neuhýbají z něj ani za cenu toho, že na ten hořící ostrov na zemi ani z druhé řady nikdo neuvidí (narážím tím samozřejmě na loňskou inscenaci *Rapa Nui*). Platí to i pro mimořádně formalistní inscenaci *MATER SOLITARIA*. Sledujeme v ní dvě roviny. V té první přijeli do vsi komedianti, tu druhou tvoří jejich cynický orchestrion předvádějící milostný příběh sestavený z lidových písní. Ten jaksi drhne, ožvládnuté loutky se hororovým způsobem zasekávají a vzbuzují podezření, že tenhle románek šťastně neskončí. Pouťoví šejdíři nabízejí lásku jako frašku, jako fikci v kýčovitém a trochu obłudném folklorním obalu. Dojde i na dobře známá temná zákoutí folkloru, jako je oplzlé, alkoholem notně podpořené pozpěvování. Hudební stránka vůbec dovede toto znepokojivé vyznění podpořit, například táborákově idylickým kytarovým doprovodem Jakuba Jílka a popovým nátiskem (výtečně zpívající) Terezy Kortanové, který lidovky balí do líbivého hávu.

Přitom je zřejmé, že obsah lidovek je kočovným světským celkem putna, symbol srdce je jim terčem pro střelbu, perníkové srdce z lásky odhazují ledabyly na zem, když si potřebují vzít kolíček. Nedozvíme se toho o nich moc, ale vidíme je pravděpodobně dvojsmyslně narážet na to, zda si na této štaci už „vystřelili růži“. Při pokusu toto dohnat před odjezdem ze vsi jeden z nich omylem sestřelí panáčka z orchestrionu a obě roviny se protnou. Muži se rychle zdekují, jenomže ve vesnici po nich zůstane mater solitaria, panenka z lidovek a zároveň stejná dívka, která se v úvodním obraze modlí k Panně Marii.

Lze jen odhadovat, že neurvalí kočovníci navěsili dívce láskyplnými písněmi bulíky na noc, využili ji a potom se nad ní pokrytecky pohoršili a zahli kramle. Předtím ještě buransky vybílili kostel, čímž dívce umožnili zaujmout místo mariánské sošky. Co s touthle paralelou, to už opravdu nevím. Je sice efektní, ale Marie přece není opuštěná matka a její příběh nijak nesouvisí s mužskou zradou. Pokud mělo jít o jakousi poctu mateřské houževnatosti, je to sice sympatické, ale obávám se, že nefunkční.

V závěru se tedy cítím inscenací a vším, co mi naznačuje, přehlcná. Je to obvinění folkloru z legitimizace a naivní romantizace milostné zrady a opuštění? Je to pocta samoživitelkám? Nadto si Přespolní pohrávají i s pozicí publika – scény s loutkovým kukátkem jsou postavené obráceně a hlediště se proměňuje v jeviště. Stejný princip natuknou performerka a performeři i v závěrečné děkovačce. Mám si uvědomit, že jsem součástí celého tohoto milostného divadélka, které je zejména kruté k ženám? A netýkalo by se mě to i bez tohoto artistního gesta?

Je asi patrné, že mám pochybnosti o tom, jak soudržný by po důsledné rekonstrukci byl dramaturgický koncept *MATER SOLITARIA*. V první řadě si ale inscenace velmi vážím, a to za společensky citlivou volbu tématu a za řadu opravdu silných obrazů. A děkuju Přespolním za tu v úvodu zmíněnou uměleckou neústupnost. Těším se na další díl seriálu, třeba nám ještě zpětně něco vysvětlí...

Kateřina Prášilová

4

95. Jiráskův Hronov

Přespolní, Vševely a Strakonice

Madona s děťátkem či padlá dívka

Zvláštní příběh *MATER SOLITARIA* vypráví Přespolní ze Vševel a Strakonic, kamarádi z Loutkářské konzervatoře. Může se zdát na první pohled až banální, neboť něco podobného bezpochyby prožila nejedna mladá venkovská dívka, která se zamilovala, milovala a pak sama nesla následky v podobě děťátka, které zůstalo bez otce.

Tvůrci ovšem příběh vyprávějí velmi vynalézavým, i když chvílemi ne zcela srozumitelným způsobem, pomocí loutkového a předmětového divadla. Prolíná se tu tedy snad skutečný příběh setkání dvou mladých lidí a divadelního (loutkového) ztvárnění tohoto příběhu ve stylu kramářské písně. To vše ještě obohaceno o paralelu s bohorodičkou, která konečkonců možná zažila to samé (kdo by dnes věřil v neposkvřněné početí?).

Na počátku tedy sledujeme mladou ženu, která se modlí k Panence Marii, a na závěr příběhu „ukradenou“ svatou symbolicky na jejím místě nahrazuje s nemluvnětkem v náručí. Tvůrci Josef Pekárek a Jakub Jílek se svou company využívají propletenec nejrůznějších výrazových prostředků a míchají z nich nápoj ostré chuti (je tu konečkonců názna toho, že dívka kdesi ve tmě se hodně vzpírala a nedala k vzájemnému styku souhlas), ale zároveň jej sladce dochutí nostalgickými milostnými tóny lidových písní. Muzika vůbec

tu hraje zásadní roli v několika podobách. Ať už se jedná o samotné lidové baladické nápěvy, živě hranou hudbu, nebo o vyprávění prostřednictvím pouťové balady.

Jako by nám tvůrci

dávali vybrat: náznak pouťové atrakce rudých růží a pušky, která musí vystřelit, připomíná naivistické malované terče, stejně jako náznaky mechanicky stylizovaných pohybů loutek, v něž se postavy milenců na čas promění. Zároveň to může být realistické ztvárnění příběhu, kdy dívka otěhotní, ale nepodaří se jí to milému sdělit, už je pozdě, on je nešťastnou náhodou zabit a zneuctěná dívka je ponechána posměchu svého okolí. Důležitou roli v příběhu tedy hraje nejen ústřední dvojice, ale též dva herci symbolizující okolní svět, který bez ohledu na srdceryvný milostný příběh jede po svém. Ti dva se proměňují z potulných komediantů v ctihodné občany a zase zpět, jsou tvůrci skutečného i iluzivního světa, který milostně naladěnou dvojici obklopuje, ale nakonec i ničí. Jsou to muzikanti, stavěcí pouťové atrakce zdobené papírovými rudými růžemi, spouštěči panoptikálního divadla, do jehož zákulisí můžeme nahlédnout (malou loutkovou scénu nám představí zezadu), moulavé i lotři, kteří zapříčiní smrt a znesvěť krádeží samotnou Panenku Marii. Tenhle mix skutečnosti a iluze si pohrává se světem jako s dětskou skládkou a každý divák si tu může najít něco, co je mu blízké.

Jana Soprová

A co bude dál? Chystáte opět něco společně?

Josef Pekárek: Společný soubor máme už pět let. Kuba navíc vede ve Strakonicích loutkovou scénu, kde s Terezou Kortanovou hrají pravidelně pohádky pro děti. Ale dělají i experimentální studio, se kterým byli loni tady na Hronově. Nápadů máme spoustu, ale co bude příště, zatím nevíme.

Jakub Jílek: Většinou to tak máme – nic nemáme dopředu vybrané, ale časem něco přijde.

Honza Šoácha

Chystáme se dokončit trilogii

Rozhovor s Adélou, Františkou, Jonášem, Marií a Prokopem, tedy s Frgálem na nitkách

Když jste zjistili, že budete hrát na Hronově v blackboxu, měli jste radost?

Prokop: Já jsem měl radost, protože tam zapadá ten vtip.

Františka: Jinak bysme to, myslím, zvládli kdekoliv. Samozřejmě, kdybysme hráli ve slovutném Sále Josefa Čapka, tak by to bylo ještě lepší. Tak příště...

Jonáš: Tajný vzkaz pro organizátory.

Mluvíte o příště, to zní slibně... Před rokem jste říkali, že jste tři, abyste se jako dva sourozenci nezabíli. Ještě jste se ale rozrostli, to jste si lezli na nervy i ve třech?

Františka: My jsme totiž zjistili, že chceme živou hudbu, a tak jsme hledali nějakého živého hudebníka.

Prokop: A našli jsme dva.

Maryška je teprve vaše druhá inscenace, ale z vašich sociálních sítí vím, že hrajete hodně, dokonce i v Brně. To je kariéra!

Františka: V Brně totiž bylo komunitní centrum Lecht, které založila naše kamarádka Lea Mačudová. Ale byl to projekt jenom na krátkou chvíli, takže jsme tam tohle nazkoušeli a hráli, snažili jsme se hrát co měsíc, a teď máme problém, protože Lecht už není. Teď zjišťujeme, kde bysme v Brně alespoň jednou za měsíc mohli hrát.

Minulý rok jste mi říkali, že vůbec nevíte, co s vámi bude dál. Byla nabídka z festivalu Císařovy nové šaty to, co vám dalo impuls k Maryšce?

Prokop: Popravdě to bylo tak, že jsme se o Maryše bavili ještě předtím, než jsme chtěli dělat *Křest svatého Vladimíra*. Potom, co jsme měli hotovýho Vladimíra, jsme si řekli, proč nevzít tu Maryšu.

Františka: A když jsme ji začali zkoušet, tak přišla nabídka, abysme hráli na Císařových nových šatech, ale *Křest svatého Vladimíra*. A protože jsme neměli auto ani řidiče a ta bedna, co je ve *Křtu svatého Vladimíra*, se nedá převážet vlakem, tak jsme jim nabídli, že chystáme Maryšu a že bysme tam měli premiéru. Byla to vlastně úplně shoda náhod.

Jakým způsobem pracujete? Pod textem je napsaná Františka a kolektiv, všechny ty slovní hříčky ale působí, že musely vzniknout živelně při zkoušení.

Adéla: Je to, jak jste říkala, takové živelné. Scházeli jsme se a prostě jsme se o něco pokoušeli, navazovali na sebe...

Františka: Pod textem jsem napsaná já, protože jsem si jednoho krásného večera sedla a napsala

MARYŠKA

Od Maryši k Maryšce je blíž než z Těšan do Brna

Soubor Frgál na nitkách mě loni nadchl nápaditou politickou aktualizací Havlíčkovy satirické poemy *Křest svatého Vladimíra*. O to víc jsem byla zvědavá, jak si poradí s *Maryšou*.

Už Jan Grossman ve své brilantní analýze *Maryši* z roku 1981 nazvané *O výkladu jednoho textu* přichází s konstatováním, že nad dramatem bratří Mrštíků obecně vítězí konvencionalizovaná ustálená představa *Maryši* vytvořená na základě množství interpretací. A vybízí potenciální tvůrce inscenace k nezaujatému přístupu k textu, tedy osobitému režijnímu výkladu.

Frgál na nitkách se rozhodně nenechal svázat textem bratří Mrštíků, natož pak jakoukoli inscenační konvencí. Jejich *Maryška* si z původního dramatu bere jen motiv škodolibé závisti a malosti okolí, jež se mstivě vymezuje vůči jinakosti spojené s představami o životě, které překračují horizont vesnického obzoru. Z vlastního dramatu bratří Mrštíků tu padne jen pár citací na úvod, aby se vzápětí tvůrci vydali cestou vlastního autorského textu. Ten se však točí kolem výše zmíněného tématu, jež s původním dramatem velmi dobře ladí a zároveň je obecně přenosné do dneška.

Postavy představují skleničky, kde nad všemi trčí Maryščina vinná sklenka té, která si žije „na vysoké noze“. A to se nepromítá. Zvláště když o ni má zájem „pán z Brna“ představovaný bílým kávovým hrníčkem. Proto musí být skleněná Maryška důkladně vymáčána v lázni, jež je posléze ještě patřičně „rozjařena“. Soubor opakovaně prokazuje smysl pro jazykovou hravost a absurditu, stejně jako se tu pracuje s množstvím intertextových odkazů, od Gogolova *Revizora* přes *Hamleta* a řady dalších až k sa-

motnému Grossmanovi. Neboť jejich věta „Není důležité, kam člověk utíká, ale před čím“ nápadně připomíná jeho „Nejde o to kam odejít, ale odkud.“ Předpokládám, že soubor tuhle větu použil záměrně. Ostatně obě její verze velmi úzce krouží kolem tématu malosti striktně omezující jakékoli ambice a touhu po svobodě, kterou zde reprezentuje Maryščin plánovaný odchod do Brna.

Poněkud překvapivý je odskok do světa amatérského divadla, včetně Jiráskova Hronova, akustiky blackboxu anebo vzpomínky na profesora Jana Císaře, jež je motivovaná premiérou inscenace na letos nově zrozeném festivalu Císařovy nové šaty k poctě i v Hronově milovaného teatrologa a guru amatérského divadla. V závěru se ale inscenace vrátí na koleje původního příběhu. A i na to populární otrávení nakonec dojde, a to v příznačně formulované větě „Vyslechnout to, co ty, by mohlo člověka docela otrávit.“ Což mě vrací do třetice k Janu Grossmanovi, který svou stať v programu k hradecké inscenaci *Maryši* končí slovy „Síla příběhu [Maryši] je v tom, jak dokáže zdůraznit vzájemné míjení a násobené nepochopení, což logicky vede k tragickým výsledkům. Jestliže se podaří tento proces zachytit, může drama působit na diváky bez ohledu na dobové souvislosti, protože negativním příkladem zdůrazňuje potřebu lidi spojovat a ne rozdělovat.“ A odhlédnuto od toho, že Grossman mluví o dramatu bratří Mrštíků, není konec konců tohle náhodou i téma frgálové *Maryšky*?

Radmila Hrdinová

6

95. Jiráskův Hronov

/ Frgál na nitkách, Brno

Mrštíci – Frgálníci 1:1

Maryša zmítána mezi mlýnskými kameny se musí rozhodnout. *Maryša* je ukázková učebnice dramatické situace. *Maryša* je nejlepší česká hra a *Maryša* má zkrátka všechno. A co se stane, když ji vezme pětice mladých-chytrých-šikovných a udělá si z ní jenom takovou svoji maličkou *Maryšku*? Když kroje i krajky vyblednou a stanou se jen nálepkami? Když lidská malost (plovoucí na přípitcích – jen aby pohárek nepřetekl!) brání v cestě za svobodou? Stane se, že se skoro nic nestane. Protože půjdeme-li čistě po tématu, tak právě svoboda je něco, co bude obě spojuvat. Dost silnou nití. Červenou, jasně výsledovatelnou.

Vstupní, hudbou trefně dramatizovaná etuda s posouvajícím se hrnkem o třech mrštíkovských replikách. Reklama na kafe. Brno v nejlepším slova smyslu, jaký jste kdy slyšeli. První liga v Těšanech. Hronovská ironie-ie-ie-ie a děsivý důkaz, že Michal David na smyčce není tak blbej. Nějaký to nádobíčko a precizní tečky hříčkoidních mini-situací. Tu a tam roztomile hloupoučké, jindy vkusně nápadité. Díky za MTV! A najednou Frgálovci nepotřebují nic z toho, co dělá náš český poklad pokladem. Mají svůj vlastní. A nic moc si z toho nedělají, je to prostě věc na hraní. Nitkáři si pohrávají s tématem svobody na několika úrovních. Svoboda

Maryščina, svoboda tvorby (když jseš dobrej, můžeš si k Mrštíkům dovolovat), svoboda jejich živého umča, které baví a hraje si tady a teď bez velkých nároků.

říká, že „ví jenom to, co chtějí všichni ostatní,“ je stejně mrazivá a děsivá jako všechna ta kafata od žida. Děkuju za to!

Lukáš Křížek

PS: Když jste „odkoveni“ na Fagi a na Jiřího Jelínka jste napsali víc pochvalných recenzí, než by bylo zdrávo, nemůžete se ubránit pocitu, jako kdyby jeho duch poletoval kdesi nad tím vším. Onen otisk zde ale není formou stínu, v němž by se pouze mělo kráčet a kongeniálně blbnout. Je vstupním katalyzátorem humoru a nadhledu. Předanou a zakořeněnou láskou k divadlu, ke hře jako takové (ve všech jejích významech), k bezprostřednímu svobodnému bytí na jevišti a přitom s pokorou. A pokud tyto dva pilíře, Františka s Prokopem, na sebe navážou stejně smýšlející a stejně zdatné kamarády, vzniká víc než jen Frgál na nitkách. Vzniká soběstačný soubor, o němž ještě uslyšíme.

jsem všechno, co se dělo, a dopsala jsem, co se asi tak bude dít dál. A pak všichni zkoušeli a proměřovali to.

Tradiční otázka na závěr – co s vámi bude dál?

Františka: Asi se chystáme dokončit tuto trilogii ještě třetí českou klasikou...

Prokop: Neprozrazuj! Je to totiž tajemné...

Františka: Někteří to ještě neví, to kujeme pikle s Prokopem.

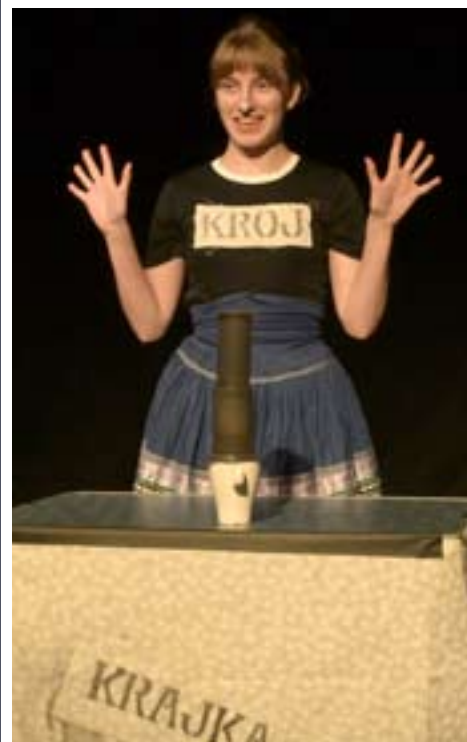
Prokop: My jsme totiž ty pikle ukuli asi tak před týdnem.

Františka: Motivace je, že chceme jet do Poniklé na festival Budiž stín!, který pan Hájek pořádá. Minulý týden jsme tam hráli s kočovným divadlem Národní divadlo Rožkopov a osobně jsme tu přihlášku podali.

Prokop: I když to nemělo ještě ani jednu zkoušku.

Marie: A my ani nevíme, co to je. No, nevádí.

Kateřina Prášilová

7

úterý 5. 8. 2025

A přitom! Závěrečná replika, kdy Maryška

Jablka, babičky a nespolehlivé vzpomínky

Hana Voříšková a Markéta Stránská o tom, proč spirála ze šlupky spouští lavinu emocí.

Jak vznikl nápad na inscenaci Jabka? Co byl prvotní impulz?

Hana Voříšková: Původně šlo o „domácí úkol“ pro festival Císařovy nové šaty, který vznikl na počest profesora Císaře. Lenka Huláková nás oslovila s tím, že profesor chtěl sepsat pojednání o využívání – nebo spíš nadužívání – jablek na jevišti. Tak jsem dostala zadání: jablka. A kolega Tomáš Hájek měl udělat zase *Maryšu* s jablky. Tak jsme si všichni začali hrát.

Inscenace vychází z rodinné tradice vykrajování jablek. Je ten příběh skutečný?

Hana Voříšková: Jsou v tom moje vzpomínky, ale určitě ne doslovně. Spíš stylizace. Hodně věcí jsem si možná vymyslela, protože když se na to dívají bratrance nebo sestřenice, tak říkají, že to tak nebylo. A možná mají pravdu.

Markéta Stránská: A právě ten odstup tomu dává kouzlo. Myslím, že je to hodně věrohodné právě díky tomu – protože takhle nějak to prostě bylo.

Zaznívají tam i silné motivy šetrnosti a života na vesnici...

Hana Voříšková: Ano, já pocházím z vesnice, kde se nic nevyhazovalo. Všechno se zužitkovalo, například zbytky pro prasata... Když jsme se přestěhovali do města a máma oloupala brambory, byla zoufalá, že musí šlupky vyhodit do popelnice.

Pro koho hrajete? Pro děti, nebo dospělé?

Markéta Stránská: Řešily jsme, od kolika let je představení pro diváka vhodné. A i když to vypadá jako hra pro dospělé, děti si v tom taky něco najdou. Třeba holčičky po představení říkaly: „To je jako u babičky.“ A začnou se ptát rodičů na věci, kterým nerozumí.

Hned po představení jsem viděl, jak si několik diváků začalo vyprávět o tom, jak krájeli jablka.

Hana Voříšková: To je krásný. Jednou se stalo, že mi během krájení spirály vyběhla slečna na scénu a poprosila, jestli si tu šlupku může vzít. Prý to doma dělali stejně.

Jak jste se dali dohromady? Víte, že Hanka často vystupovala nebo vystupuje sama.

Markéta Stránská: Znály jsme se už dlouho, Hanku jsem vídala v různých projektech. Já jsem záskok – který se postupem času stal trvalým.

Hana Voříšková: Původně jsem to zkoušela sama, ale zjistila jsem, že přinejmenším během představby potřebuju zachránit. Tak jsem požádala kamaráda, ale ten nemohl, a pak jsem oslovila Markétu. A teď už v tom jedeme spolu.

Honza Šoácha

JABKA / Hana Voříšková

Už praprababka měla čtyři jablka

Divadelní festival dle mého názoru potřebuje určitou dávku vykojení, vyvedení z míry, z komfortní zóny i z očekávání, ale také potřebuje ztišení, jistotu, usebrání. Koncentrací oné druhé polohy je bez zaváhání Hanka Voříšková. Bílý stůl, bílý smaltovaný škopík a nožik byly výchozími rekvizitami už jejího zpracování eskymáckých příběhů pod názvem *Nikdy naráz netrápí tě mráz a oblak komárů*, kde pracovala s červenou řepou. V inscenaci *Jabka* je to potravina, kterou patrně uhodnete. Také podnět je jiný. Z krutých příběhů sněhu a hladu se přesouváme do tepla a dostatku babiččiny kuchyně. Stálíci zůstává sama Hana Voříšková, která s klidem a minimalismem vyzařuje obrovské charisma a v obyčejnosti odkrývá jakousi mystickou jistotu. Upřímně se mi ještě nestalo, aby mi někdo prodal recept na štrúdl jako svého druhu spirituální zážitek.

Přijmout do tak křehké poetiky další výraznou postavu navíc v roli trochu rozverně vnučky by mi připadalo jako těžko řešitelný úkol, kdybych na vlastní oči neviděl, s jakou samozřejmostí se ho zhostila Markéta Stránská. Její klarinet přirozeně obydlí imaginární venkovský dům dětským zaujetím a zároveň v úvodu vytváří šikovné hudební předěly. Vnučka v jejím podání je veselá, bezstarostná i přemýšlivá holka, která nám toho o vzta-

hu s babičkou řekne spoustu, aniž by jej zmínila jediným slovem.

K prapředkům se naopak výslovně vztahuje sama babička, která je celozimní prací s jablky pokračovatelkou až rituální tradice. Jablka ve sklepe věčně stárnou a díky tradici brát napřed nahnilá nakonec ta nejlepší shnijí. Babička dokonce s mrtvými jablky rozmlouvá jako se svými předky. V kontrastu s krátkověkostí ovoce se tradice vykrajování, kterou vnučka zjevně převzme, aniž o tom zatím sama ví, dotýká nesmrtelnosti. V tom kontextu je pointa, kdy se babička nakonec rozhodne k droboučké změně ve svém postupu, sice životně nepravděpodobná, ale divadelně logická a podněcující k zamyšlení. Rozhodla se doyenka rodu na stará kolena rozšoupnout a užívat dne? Přesměrovává pozornost od záchrany zbytku stárnoucího k mladšímu a zdravějšímu? Je v tom nějaká rezignace? Repríza, na které jsem byl, tu změnu představila s podšitou chutí do života a určitým spikleneckým. Anglická průpovídka „an apple a day keeps the doctor away“ se tu potvrzuje, *Jabka* vážně léčí. Tahle určitě.

Jan Duchek

8

95. Jiráskův Hronov

O vůni jablek, štrůdlů a vyprávění

Když Hana Voříšková usedne ke stolu, je vždycky na co se těšit. Jen málokdo vládne takovým charismatem vypravěče jako právě ona. A je jedno, jestli vypráví o inuitech, rýži nebo jablkách. I když tím posledním tématem mě dokonale dostala, protože včerejší *Jabka* mi vyvolala dávno zasuté vzpomínky na dětství a mladá léta. Ano, i u nás v rodině se vykrajovalo, moštovovalo, zavařovalo a štrůdlavo. A taky se ze sklepa brala „ta horší“ v bláhové naději, že „ta lepší“ ještě vydrží a bylo by jich škoda. Nikdy nevydržela, jen je čas proměnil v ta horší, takže krásně vybarvená a vonící jablka jsme vlastně nikdy neochutnali čerstvá. V mém případě to nebyla babička, ale děda a jeho zahrada na jižní straně Ještědu obsahující na padesát polokmenů rodičích neuvěřitelně malebné a šťavnaté plody všech možných odrůd a chutí. Už nikdy jsem nejedla tak úžasná jablka a nepila tak lahodný mošt jako ten kalné zlatavé barvy, který vytékal z lisu, co měl taky ten zvláštní dřevěný plech...

Hana Voříšková je kouzelnice dosahující maximálního účinku velmi úspornými prostředky. Prostě jí stačí sedět za stolem, loupat a vykrajovat jablka a vyprávět. A nevím, jak vám, ale

mně se na ta jablka sbíhaly sliny. Dokonce i na „ta horší“.

Pobaví hravé loutkové jeviště umístěné rafinovaně pod stolem, znázorňující sklep včetně regálů s malými jablíčky, stejně jako papírové babičky, tetičky a pratetičky zapíchnuté do jablek, jež je v závěru nutno otočit, aby neviděly revoluční rozhodnutí vzít ze sklepa pro jednu „ta lepší“. Kouzelná je i práce s neviditelným těstem na tažený štrůdl a dramaticky napínavým skokem finálního výrobku ze stolu na plech. A pokud jste na ten štrůdl dostali strašnou chuť, byli jste na tom stejně jako já. Radostné se ukázalo i spojení Hany Voříškové s Markétou Stránskou, která nejenže přesvědčivě předstírala neumělé cvičení vnučky Markétky na klarinet, ale zároveň bez otrockého napodobování přesně vystihla i její holčičí intonaci, náтуру a mluvu. Půlhodinka strávená s Hanou a Markétou prostě pohladila po duši. A v tomto případě to fakt není fráze.

Radmila Hrdinová

Maryša, jablka a duchna od maminky

Loutkář, improvizátor, scénograf La autor v jedné osobě – Tomáš Hájek z Poniklé vytvořil inscenaci *Maryša Vávrová*, podobně jako další v tomto čísle Zpravodaje zmiňovaní aktéři a soubory, původně jako „domácí úkol“ pro festival Císařovy nové šaty. Jenže tenhle úkol se rychle proměnil v divácký hit. V rozhovoru popisuje, jak inscenace vznikla, proč se neobejde bez spolupráce s Hankou Voříškovou a co všechno si na scénu vyrábí sám.

Slyšel jsem, že inscenace Maryša Vávrová vznikla na objednávku pro festival Císařovy nové šaty. Jak k tomu došlo?

Jednoduše – zavolala mi Lenka Huláková, jestli bych neudělal buď *Maryšu*, nebo něco s hodně jablky. Nemohl jsem se rozhodnout, tak jsem to zkusil bláznivě smíchat. Je třeba říci, že ze zadání Lenky Hulákové vzniklo hned několik představení. Představení *Jablka* postavila Hanka Voříšková, Frgál na nitkách inscenaci *Maryška** – a já svou *Maryšu Vávrovou*. Premiéra byla v Praze a bylo to vlastně poprvé, co jsme se všichni potkali. Teď jsme se znovu sešli na Hronově – a to je milé.

Představení obsahuje mnoho odkazů a reakcí na předchozí inscenaci Hanky Voříškové a Markéty Stránské. Byl to záměr už od vzniku „jablečného bloku“?

Ne tak úplně. V Praze jsem seděl v hledišti a viděl, co přede mnou hraje Hanka. A to bylo jako pozvánka – její štrúdl, jablka, moštování... Věděl jsem, že za půl hodiny bude Vávra jíst štrúdl. Takže jsem to do sebe začal zapracovávat. Bylo to jako „smečování“ nahrávek, které přede mnou někdo úžasně postavil. Spousta nářezek vznikla právě tehdy, přímo na premiéře.

Kolikrát už jste hráli společně?

Dnes to bylo asi poosmé. Čtyřikrát na Chrudimi, jednou v Praze a teď třikrát na Hronově. A pokaždé je to jiné – protože všichni reagujeme na sebe. Markéta třeba dneska skvěle improvizovala s červenými jablíčky – a i když diváci možná neviděli kontext, já jsem si to hrozně užil. Ta vzájemná hra nás baví.

Kulisy i loutky jsou velmi nápadité a osobité. Děláte si všechno sám?

Všechno – až na dvě výjimky. Keramickou dlažbu do moštárny mi vyrobila kamarádka Sylva. A polštář s duchnou v posteli pana Vávry ušila moje maminka. Udělala to po tom, co viděla, jak se mi na premiéře rozpadla původní postel splepená tavnou pistolí.

MARYŠA VÁVROVÁ

Nekompromisní pravidla moštárny

Tomáš Hájek aka Bažantova loutkářská družina je stálíci Loutkářské Chrudimi i Jiráskových Hronovů. Postupně se odvrací od meotarového fundamentalismu a ovládá stále širší portfolio výrazových prostředků a postupů. Píšu-li ovládá, myslím na hraně vlastní závisti, že je skutečně má naprosto ve své moci a používá je s lehkostí profesionála.

V inscenaci *Maryša Vávrová* Vávra nemele mouku, nýbrž jablka – a Tomáš Hájek zjevně pokračuje v propojování loutkářských dovedností s vlastními hereckými kvalitami a činí tak metodami zcela bezešvými. Přechody mezi tím, kdy hraje a kdy vypráví prostřednictvím loutek, jsou naprosto přirozené, což je možné jedině tak, že hlavní představitel plně zůstává v postavě například i tehdy, když si přináší bedýnku, ve které rozpoutá tu kostel, tu Vávrovu ložnici. Na vysoký detail i výtvarnou kvalitu loutek jsme u Tomáše Hájka sice už zvyklí, ale například scéna Vávrova snu byla tak dokonale sugestivní, že toto očekávání překonává. Ale ani s tím se Vávrova Maryša zjevně nespokojila. Reklamy z flašinetu a loutky v něm, úvod typu „vypovím vám skutečný příběh“, oslovení sou-

sedů, to všechno je v podstatě kramářská píseň, což skvěle odpovídá loutkám v zelinářských bedýnkách i poněkud dryáčnickému tónu, kterým se prodejce Vávra na sousedy (diváky) obrací. Inscenace je na povrchu velice humorná, a to různými prostředky, nejen výtvarnými, ale i situačními (umělá ruka se sklenicí), slovními hříčkami či hláškami (dycky mošt).

Vávra nám už od začátku naznačuje nějaký falešný tón, snad jen určitou trpkost vůči sousedům, říkal jsem si. Ten pocit graduje, ale kdykoli bychom si ho mohli zvědomit, přijde reklama, přijde nános různých vtípků i zcizováků (já tady přece nebudu hrát objektové divadlo) a divák nechá odvést svoji pozornost jinam. Na důsledně vybudovaný a herecky kompletně předvedený rozklad Vávrovy osobnosti narůstající paranoiou tak přicházíme prakticky až v momentě, kdy jsou jeho následky dokonány a inscenace se demaskuje skoro jako psychologický thriller. Tenhle mošt s kapkou cyankáli jsem nadšeně koupil a vypil na ex.

Jan Duchek

10

95. Jiráskův Hronov

/ Bažantova loutkářská družina, Poniklá

Jablečný Steve Jobs

Inscenace *Maryša Vávrou* z dílny Bažantovy loutkářské družiny vznikla jako pocta profesoru Janu Císařovi, váženému divadelnímu teoretikovi, v rámci přehlídky Císařovy nové šaty, která se uskutečnila letos v lednu. Zadáni bylo jednoduché, buď nastudovat oblíbený dramatický titul profesora Císaře, tedy *Maryšu* bratří Mrštíků, anebo libovolnou hru, v níž se objevuje nadměrné množství jablek. Tato loutková inscenace je odpovědí na otázku, proč rovnou nespojit obě zmíněné podmínky do jednoho díla.

Samotná postava Vávry v podání Tomáše Hájky nám retrospektivně přehrává zápletku tohoto známého díla, akorát ze své perspektivy, prostřednictvím loutek a jiných inovativně kreativních prvků, které můžeme znát v souvislosti s poetikou Bažantovy družiny. Vávra v této adaptaci není mlynář, nýbrž výrobce jablečných moštů, jež se stávají

středobodem jeho vesmíru. Proto jsou do celého vyprávění zakomponovány chytře a nenásilně komerční vsuvky s různými odkazy na Sněhurku, Sira Isaaca Newtona, Adama a Evu atd.

Tomáš Hájek v některých momentech na-

prosto přirozeně vkládá i reference na předcházející divadelní inscenaci *Jabka* Hany Voříškové, s níž je v jednom programovém bloku. Konkrétně naráží na používání těch „lepších jablek“ při výrobě moštu nebo na proces přípravy pečení štrúdlu.

Hájek si po celou dobu drží svižné tempo, timing komických situací je přesný, doplněný o dostatečné pauzy, aby si publikum mohlo stihnout prohlédnout jednotlivé dřevěné boxy, v nichž se různé výstupy odehrávají.

Zásadní plot twist přichází ve chvíli, kdy Vávra v šuplíku nachází lahvičku s jedem, což ho zpočátku rozhodí, načež začne vyjmenovávat, že Maryša poslední dobou vaří čím dál více jídel, jejichž ingredience jsou převážně tvořeny různými bílými práškovitými substancemi. Jenže on ne a ne umřít, poněvadž je hrdým pijanem svých moštů, což mu dodává potřebné protilátky.

Jelikož je v tomto případě protagonistou Vávra, zatímco Maryša je pojata jako ta negativní postava, je poněkud očekávatelné, že to bude ona, kdo bude na samotném závěru usmrčen. Právě proto nám na konci představení Vávra odhaluje novou a sladkou přísadu svých moštových nápojů.

Milán Hábl

Jak dlouho trvá vytvořit takové loutkové jeviště z jedné bedýnky?

To je různé. Já pracuju většinou pod tlakem – na poslední chvíli. Takže velmi efektivně, protože už není čas se vracet. Ale celkově to asi trvá déle než připravit scénu v meotaru.

Honza Švácha

* Pozn. Michala Zahálky: Abychom uvedli často tradovanou nepřesnost na méně atraktivní míru – *Maryška* od Frgálů sice měla na Císařových nových šatech premiéru, ale volba Mrštíkovíc předlohy se s festivalovým zadáním potkala jen náhodou.

11

úterý 5. 8. 2025

Bojujeme se dvěma hlasy

Rozhovor s režisérkou Terezou Gvoždiákovou a hercem Jiřím Nebeským

Monodrama není snadná záležitost. U vás ale nikterak nová – nutno vzpomenout Všechny báječné věci s Pavlem Volfem. Byl tohle impuls v tom pokračovat?

Tereza: Určitě ta radost z toho zkoušení a hraní v tom hrála roli. A i to, že to jde udělat. Pro mě to ale bylo náročné, protože jsem se bála sáhnout po stejném žánru. Bylo mi jasné, že to všichni budou srovnávat, ale jsou to dvě nesrovnatelné věci.

Postupovali jste ověřeným způsobem, nebo bylo zkoušení odlišné?

Jiří: Já jsem úplně jiný člověk a herec než Pavel. Občas jsme se toho dotkli, ale některé věci se mnou prostě nefungovaly tak jako s ním a myslím, že opačně by to bylo stejné.

Tereza: Stoprocentně. Já jsem se při některých věcech i zasekávala, což pak možná bylo na úkor toho procesu.

V čem je pro vás Stephensův text silný a čím by měl zaujmout? Scénografie je stejně jako prostředky minimalistická...

Tereza: To téma viny je natolik silné a dobře napsané, že jsme původně mysleli, že nebudeme mít vůbec žádnou rekvizitu ani scénu. A při zkoušení jsme pak došli k tomu, že se potřebujeme od něčeho odpíchnout, ačkoliv jsme stejně tak věděli, že potřebujeme, aby toho bylo co nejméně.

Jiří: Rekvizity pomohly. Zpětně vidím, že jsem se topil a Tereza mi tam hodila záchranný kruh. Ale myslím, že kdyby jich bylo víc, tak by to bylo ku neprospěchu. Už takto je těžké se orientovat, a kdybych diváky ještě mátl tím, že bych bral do rukou různé věci...

Máš někdy strach, že budeš mít výpadek, a existují nějaké záchranné manévry?

Jiří: Ne. (smích) Já doufám, že něco naskočí. Skáču z tématu na téma, z času na čas a tak doufám, že když něco vypadne, tak to, co tam naběhne, se potom dohledá zpětně.

Vlnolam měl premiéru v roce 2023, poté Lounské divadlení a Divadelní piknik Volyně. Na letošní Hronov jste se ale dostali skrze přehlídku Divadla jednoho herce v Kaznějově. Co se za tu dobu změnilo? Přeci jen amatérské inscenace mají nějakou životnost a nějak se cizelují, v případě monodramatu je to trochu jiné...

Tereza: Cesta byla hodně trnitá. My si pořád nejsme jistí, což bylo na premiéře trochu vidět. Pak byly Louny, tak jsme se snažili, pak ve Volyni jsme dostali na p*del neskutečně a taky jsme se potom snažili s tím dál pracovat. Ale to, s čím bojujeme, jsou dva hlasy. Jeden říká, že to vlastně není diva-

Muž, který přestal brečet

Britský dramatik, hudebník a pedagog Simon Stephens (*1971) patří k nejvýraznějším a nejúspěšnějším postavám současného evropského divadla. Jeho hry (mj. *Podivný případ se psem, Volavky, Punk Rock* či nejnověji *Váňa* – zmiňuji jen ty přeložené do češtiny) se žánrově rozpínají od drsného realismu až po poetickou fragmentárnost, jsou ryze autorské, ale i adaptace knih a jiných dramát, a pravidelně se objevují na evropských i českých jevištích profesionálních i amatérských. Zaměřují se na běžné lidi, outsidersy, jejich osamělost, frustraci a hledání smyslu v chaotickém světě. Stephens také mnohdy experimentuje s formou, často používá monology, které jsou spíše proudem vědomí, a stírá hranice mezi realitou a vnitřním světem postav. Takový je i jeho *Vlnolam* (v originále *Sea Wall*) z roku 2008, v překladu Veroniky Žvákové přesněji *Mořská hráz*. Hra se (zнову)proslavila v průběhu pandemie, kdy se v autorově režii objevila online v interpretaci Andrewa Scotta, pro nějž byla i původně napsána.

Proč tolik lpím na původním překladu názvu? *Vlnolam* a *hráz* jsou totiž zcela odlišné stavební struktury, ta první stojí až v moři a tím, že vlny rozbíjí, chrání vodu mezi sebou a pevninou. Ta druhá stojí přímo na mořském břehu a chrání pevninu tím, že vlny odráží. Jako suchozemcům nám tyto nuance mohou možná připadat malicherné, ale Stephens jako rodák ze země, kde je nejdelší vzdálenost k mořskému břehu pouhých sedmdesát mil, velmi přesně ví, proč klíčový okamžik své hry umísťuje na nábrežní hráz.

Tíživý monolog, kterým nám svůj příběh předává londýnský fotograf Alex, má sotva dvacet stránek, necelých čtyřicet minut, a je bravurně vybroušen (i v rámci velmi plynulého českého překladu). A to včetně všech zámlk, trojteček a zdánlivě nesouvisajících odboček a detailů ve vyprávění (např. explicitně zmíněný a tím pádem tematizovaný název Chandlerovy detektivky *Sbohem buď, láska má*). Od počátku je tak zřejmé, že toto sdělování má svůj důvod, že to není jen vyprávění o jedné dovolené u tchána, bývalého podplukovníka, nyní učitele matematika a fanouška potápění Arthura na francouzské Riviéře v Port Grimaud, kterou tam Alex každoročně tráví se svojí ženou Helen

a dcerou Lucy. Že to není jen nezávažné tlachání o nákupech a plavání a císařském řezu a Ludolfově čísle, se začne vyjevovat záhy po začátku, když do proudu slov vstoupí vzpomínky na hovory o existenci Boha. Zhruba v polovině pak Alex zmíní obrovskou díru, prázdnotu, chybějící část, kterou má (resp. nemá) uprostřed své hrudi, a je poměrně zřejmé, k čemu bude tušená katastrofa směřovat. Pád osmileté dcery z betonové hráze, její následná smrt a repatriace jejích ostatků jsou tak sice očekávané, ale přesto nesmírně nekomfortní, nepříjemné a bolestné vyvrcholení.

Režisérka Tereza Gvoždiáková (která již v rámci stejného Divadla Navenek Kadaň před pěti lety režírovala monologické drama *Všechny báječné věci* Duncana Macmillana v interpretaci Pavla Volfa – viz program a Zpravodaje JH 2021) se do hry pustila společně s charismatickým, a přesto by se v dobrém slova smyslu chtělo říct obyčejně vypadajícím Jiřím Nebeským. Scénické řešení je prosté: stůl a židle, černý prospekt, civilní herec v černošedobílé flanelové košili a světlých kalhotách. Pár světelných změn, scénická hudba žádná. (Tedy až dozvuk houkající sanitky náhodně projíždějící náměstím v úplném závěru.) A přesto nebo možná právě proto po celou půlhodinu soustředěně sledujeme tohoto zarmouceného muže, jeho intenzivní ponoření se do lítosti nad ztrátou, která jej postihla a která se v Nebeského pojetí nikdy nezvrtne v plačtivou sebelítost. Přemisťování nábytku mu slouží k zobrazování či spíše načrtnutí všemožných prostředí, ale nikdy se nepouští do velkých gest nebo ilustrací. Jeho výkon je srdcervoucí a publikum visí na každém jeho slově.

Jenže je to celé jak s tím výše diskutabilním názvem. Přestože se inscenátoři snaží rozbitou strukturu vyprávění zpřehlednit, zklidnit, spíše se od publika odráží: není to totiž vůbec dramatické, ale spíše trochu sentimentálně kýčovitě a vlastně se tahle šílená tragédie jen prostě někomu cizímu přihodí. Nejspíš jej politujeme, ale domů rozhodně dojdeme suší.

Ivo Kristián Kubák

12

95. Jiráskův Hronov

Obyčejný život?

Úvodem této recenze budiž řečeno, že se v ní pokusím naklást pár otazníků. Úvodem této recenze budiž však řečeno velice důrazně, že jsou to otazníky z kategorie již poměrně pokročilých úvah – protože opravdu hodně toho je z hlediska hereckého výkonu Jiřího Nebeského pod režijním vedením Terezy Gvozdíákové k ocenění. Nebeský má nesporné charisma, dovede oslovit, zaujmout, interpretuje text s porozuměním a citem pro míru dramatickosti. Půlhodinový monolog na holé scéně prakticky bez vnějších opor je disciplína mimořádně náročná a Nebeský s Gvozdíákovou došli nesporně daleko. Jenomže...

Jenomže se musím přiznat, že při všem obdivu jsem se na celou věc tak docela napojit nedokázal; je to jistě hodně otázka osobního nastavení a individuálního vnímání, ale pokusím se popsat, co mi stálo v cestě. Stephensovo monodrama je strašně, strašně složité. Kreslí portrét obyčejného, vlastně docela idylického života, do kterého vstoupí katastrofa. Jako se to v životě stává velice často, katastrofa přichází nezávážná a nečekána – není to následek hrdinova osudového provinění, není to nějaký mechanismus tragédie, jak mu rozumíme z hlediska výstavby dramatu či obecně příběhu. Prostě se stane strašná věc, přičemž umění se od života liší tím, že když se ve fikčním příběhu podobně nezávážná, nečekána stane strašná věc takto těžkotonažní, opravdu hodně hrozí, že to bude působit jako slzopudný kalkul.

Jak tomu lze zabránit? Myslím, že možnost je jediná: celá věc musí působit opravdu ve všech směrech jako život, nikoliv jako umění. Simon Stephens text napsal pro Andrewa Scotta – a jak se lze díky filmové verzi na YouTube přesvědčit,

Andrew Scott je herec, který dovede Alexovu postavu, jeho úvahy o životě a jeho postupné svěťování s prožitou tragédií prodat beze špetky vyrábění čehokoliv. Text přitom tyto nástrahy evidentně obsahuje. V recenzi na newyor-

skou inscenaci se o textu, jeho citovém vyděračství a do očí bijící metaforice vyjadřovala kritička serveru 4Columns Helen Shaw s dost vytříbeným sarkasmem (její sarkasmus se opravdu nehodí pro překlad, následující řádky proto prosím berte jako bonus pro anglofonní čtenářstvo):

Sea Wall is, in some ways, typical of 2000s-era monodrama. Alex talks impressionistically about his life in glowing terms [...] as we wait for the heavily telegraphed tragic shoe to drop. When Stephens wrote it, the death of a child seemed like every writer's favorite shortcut to tragedy. [...] Also typical: a certain on-the-nose-ness in the metaphor department. Alex [...] and his father-in-law have frequent conversations about God—never a good sign. And halfway through his tale, Alex and his family go scuba diving, "and swimming there, with the sun, even as bright as it is above us... Even then the darkness of the fall that the wall in the sea reveals is as terrifying as anything I've seen." This is not so much foreshadowing as it is fore-engulfing.

Andrew Scott tohle překonat může, protože je prostě dokonale přirozený – a v angličtině má navíc k dispozici Stephensovu prózu, která není žádnou vysokou literaturou, ale má dar obyčejnosti výrazu. Jiří Nebeský je vynikající herec a jistě je neadekvátní po něm chtít to, co dovede jeden z největších talentů této části galaxie – v cestě k dokonalé přirozenosti mu navíc přece jen stojí český překlad, který (podle poslechu odhaduji) vůbec není špatný, ale anglickou syntax přeci jen čas od času vyzradí. (Mimochodem – nikde jsem se v materiálech k inscenaci nedozvěděl, o čí překlad se jedná.) Je neadekvátní tohle po Jiřím Nebeském chtít, jenomže by to – pro mě čistě osobně – bylo potřeba.

Spoluprožít si Alexovu ztrátu mi v Sále Josefa Čapka nebylo dáno. Zbylo mi příjemné setkání s kultivovanou inscenací monologu, který na mě ve výsledku přeci jen zapůsobil jako kalkul. Stephensovo monodrama je strašně, strašně složité.

Michal Zahálka

dlo, je to jakoby scénické čtení, a druhý říká, že je to jen jiný přístup k divadlu. Moje hlava se pohybuje mezi oběma světy a pochybnosti pořád jsou. A taky na tom bylo spoustu práce a každý pohyb má smysl. Takže cesta byla plná pochybností a bořlavá a myslím, že to nekončí.

Co byste vzkázali tomu, kdo by chtěl dělat monodrama?

Jiří: Asi do toho jít. Mně to vyhovuje. Já jsem sólista. (smích)

Tereza: Najít si k sobě partáka, se kterým budeš na stejný vlně. My jsme ji taky hledali. A byl i křik a bouchání dveří a předčasný odchody ze zkoušek.

Jiří: Ale možná právě proto se nebojím, že bych tu nit ztratil. Protože Tereza do mě natloukla ty věci tak, že se to snad ani pokazit nedá.

Tereza: To je rouhání!

Lukáš Křížek

Když chceme hrát divadlo, musíme bojovat

Rozhovor se členy divadla DISK

Trnavský soubor DISK přijel do Hronova na doporučení mezinárodní organizace AITA/IATA. Jsou to dnes cizinci a přece naši. Jejich legendárního režiséra Blaho Uhlára bereme tak trochu i za svého, a tak se nás dotýká i jeho loňský odchod do divadelního nebe. I o tom jsme si povídali s převážně ženskou částí souboru DISK, který slaví sedmdesát let od svého založení. S dnešní situací ve slovenské kultuře není lehké být optimistický, ale přesto jsme přece jen nemluvili tak úplně pesimisticky.

Vím, že kultura a samozřejmě ani divadlo to dnes nemá na Slovensku snadné. Jaká je momentální situace divadla DISK?

Momentálně jsme mírně optimističtí, protože jsme právě dostali finanční příspěvek od Trnavského samosprávného kraje na naši chystanou inscenaci *Skôr než odideš*. Velmi jsme se spoléhali na podporu z Fondu umenia, který nám až dosud dotoval tvorbu, ale dostali jsme minimum toho, co jsme žádali. Důvodem určitě není nedostatečná kvalita projektu, protože ho odborníci posoudili jako kvalitní, ale rada rozhodující o výšce podpory zamítla tu původní sumu a dali nám podstatně méně. Na počátku jsme byli vyděšení, jak tu tvorbu zvládneme financovat, ale díky dotaci od kraje to snad překleneme. Máme tedy takzvaně „vystaráno“, aspoň nyní k sedmdesátce souboru, protože nás pravidelně podporuje také město Trnava. Bez nich bychom nemohli existovat, protože platíme režiséra, kostýmní výtvarnici, profesionálního fotografa, kupujeme kostýmy a rekvizity. I když se snažíme vše pořídit co nejlevněji, bez finanční podpory se neobejdeme. Herci samozřejmě pracují zadarmo, takže je to použít čistě na spolupráci profesionálů.

Kolik vás momentálně v souboru je?

Dnes je nás sedm a ještě asi pět lidí dohrává, takže je nás dvanáct – ale přicházejí noví herci, kteří budou hrát v listopadové premiéře.

Je dobře, že stále existují nadšenci, kteří jsou za nepříznivých podmínek ochotní se přidat...

Naštěstí máme určité zázemí, stálé místo, studio ve sklepech kulturního domu v Kopánke, hrajeme tam pravidelně každý měsíc. Mnoho lidí udivuje, že ještě stále hrajeme. A na nedostatek diváků si nemůžeme stěžovat.

Přijeli jste do Hronova přes mezinárodní organizaci AITA/IATA. Hrajete kromě Slovenska (a Česka) i jinde v zahraničí?

Ve Slovinsku, Belgii, Maďarsku, a před dvaceti lety byl soubor dokonce v Brazílii. Takže ano, cestujeme stále.

pokračování na straně 15

KONVEKCIA. IDIOTI SÚ TÍ DRUHÍ!

Kabarekviem za věčné Blaho

Divadlo DISK Trnava je jedním z nejvýznamnějších a nejrespektovanějších ochotnických souborů na Slovensku, jeden z pilířů tamního amatérského divadla, který hraje a je oceňován na mnoha festivalech. Soubor, původně založený v roce 1955 pod názvem Divadelný súbor Kopánka, sídlí ve stejnojmenné trnavské části. Jeho umělecká identita byla po mnoho let neodmyslitelně spjata s loni zesnulým režisérem a autorem Blaho Uhlárem, který vnesl do souboru unikátní a progresivní přístup, tzv. polytematickou dekompozici, která spočívá v roztržení dějové linky a propojování zdánlivě nesouvisících motivů do komplexního obrazu reflektujícího současnou dobu, politiku a mediální realitu, přičemž využívá koláže textů, útržků dialogů, situační improvizace a živé hudby. V programu JH se Uhlárovy trnavské inscenace objevovaly již v osmdesátých letech, v tomto tisíciletí jsme pak mohli zhlédnout např. *Výhľad* (v roce 2009), *Obolus* (2022) a předloni *Cholesterol*. Sám jsem pak vloni na Scénickej žatve v Martině zhlédl jeho posthumní opus *Normalizácia*. Slovenské divadlo přišlo Uhlárovým odchodem o osobnost, která svým dílem a pedagogickou činností ovlivnila celou generaci divadelníků a výrazně formovala jeho podobu. DISK opustil krátce po zahájení zkoušek inscenace, kterou stihl ještě pojmenovat. *Konvekcia*. Neboli přenos tepla plynem či kapalinou.

Zda a se jak se rozzkoušené dílo otisklo do výsledné inscenace *Konvekcia. Idioti sú tí druhí.*, jejíž režie se ujal a tím se s DISKem znovu potkal slovenský režisér Dušan Vican, se můžeme jen domnívat (spíše se zdá, že byl název užít jako hommage Uhlárovi – ostatně celá tato inscenace je věnována jeho památce s přípodotkem „Blaho, we love you“). Jisté však je, že tahle palčivá a bolestná inscenace v každé své vteřině uhlárovskou poetikou reflektuje nedávnou minulost a vyrovnává se s pocitem oné obrovské ztráty. Je sestavená,

resp. dekomponovaná podobně jako většina těch výše uvedených: ze *Sonetu o lásce* Vojtecha Miháliky v interpretaci Jána Rampáka, z úryvku z Čechovova *Strýčka Váni* a patrně i z textu Viliama Klimáčka, z Uhlárova predstavenia *Bieda alebo Koniec divadla v meste T.* z roku 1992 a konečně i přímo jeho hlasu z inscenace *Morča* z roku 2007; proložena je hudebními motivy od MIDI verze Mozartova *Dies irae* přes citaci nejikoničtější písně z filmového muzikálu *The Wizard of Oz* až po italské popové *Azzurro*, které známe zejména z interpretace zpěváka Adriana Celentana. A především je plná absurdních mikrosituací s často vulgárními pointami, které zdánlivě nedávají smysl („Čo to hovorí? Vyzerám, že to viem?“) nebo působí značně vyšinutě („Šeci ste tu nafetovaní!“). Ale všechno do jednoho se poctivě a důsledně skládá do jednoznačné výpovědi: „Nič nie je ako predtým.“ Potácíme se světem bez našeho lídra, chceme, toužíme se posunout dál, zvednout se ze země, ale nejsme toho bez něj schopni. Celý příběh od truchlících na pohřbu až po kar ve formě konkurzu idiotů se čeká na Něj, čeká se až (jonfosseovsky) Někdo přijde, ale jak se ukáže, ani Spasitel není ten správný spasitel. A tak se po dětinské poolnooodlové bitce musí na poslední večeři místo Něj zjevit donjuanovský komtur, snad mentorův duch, aby teprve s ním nastal všeobecný klid a vášnivý chtíč byl ukojen.

Konvekcia je v této své důslednosti mrazivě uhrančivá a svíravě trýznivá. A je to především jedinečná pocta, dík, vzpomínka i pohřební hostina, rozloučení a především unikátní vyrovnávání se se ztrátou, jaké nemá obdoby ani na profesionálních českých ani slovenských jevištích. Blaho, we love you too.

Ivo Kristián Kubák

14

95. Jiráskův Hronov

Mozaika pod rukama

Slovenští hosté, které jsme si zvykli na Hronově vidat pod vedením Blaho Uhlára, přivezli svou zatím nejnovější inscenaci *Konvekcia. Idioti sú tí druhí!* Tu začali pripravovat ešte ze života legendárneho režiséra, ktorý však loni v lete zemrel. Nakonec se souboru ujal Dušan Vicen a inscenaci s nimi dozkoušel, či spíše přezkoušel. Tím vznikl tvar, který sice nese rysy tvorby někdejšího šéfa, ale přece jen je trochu jiná, než měla být původně. Odráží se v ní ovšem nejen psychická situace Blaho Uhlára v době, kdy mu nezbývalo mnoho sil, ale zároveň i nesnadná situace souboru a jednotlivců v něm.

U tohoto typu inscenace je konstantní jistá bizarnost celku i jednotlivých postav, balancování na pomezí reality a vysoké nadsázky v jednání postav. Máme pocit, jako by nám byl postupně odkrýván, zveřejňován vnitřní svět postav, jejich nejhlubší – mnohdy tabuizované – představy, obavy, zvrácené touhy. Ale i bezradnost, pochybnosti, tápání v životě. Konvekce znamená proudění, a my je tu zachycujeme, jako bychom nabírali situace do čerenu vzpomínek a podvědomých obav či přání.

Na počátku přechází přes scénu řada postav zahalených v černých kápích s holíčkami na nohou. Brodí se doslova v kouřovém oparu a připomínají stíny našich vzpomínek, neurčitý časoprostor, v němž jako připomínka temného minulého a nejistého budoucího narážejí na reálné lidi. A nebo jsou to možná jen snové postavy, loutky z hororového komiksu, zaznamenávající naše podvědomé obavy, evokující nepříjemné vzpomínky, či chlípné zakázané myšlenky, které se vyrojí v hlavě.

Mnohé, co je pak k vidění na scéně, připomíná jakési panoptikum, jehož jsme součástí, mnohdy s až nechutnými detaily některých činností. To vše jako by bylo jakýmsi šklebem, zkreslujícím realitu, něčím nepříjemným, podivným, až úchylným. Tomu odpovídají i podivné kostýmy, jakoby halabala navlékané ve spěchu, s jistou dávkou zvráceného vkusu, a s nápovědí tajných tužeb. Jestliže se snažíme přiřadit si k jednotlivcům charakteristiky, není to vždy snadné: jako by se jednalo o mozaiku, která se nám rozpadá pod rukama. Je to znepokojující obraz společnosti, ale také nitra mnohých, kteří podvědomě touží po lásce a porozumění, ale nejsou už žádných povrchných citů schopni.

Jana Soprová

pokračování ze strany 14

Jak to bylo se vznikem inscenace *Konvekcia*?

Název vymyslel Blaho Uhlár, s kterým jsme tuhle inscenaci měli dělat. Dostali jsme na ni dotaci z fondu na podporu. Jenže Blaho loni v létě zemřel a my jsme stáli před otázkou, co dál. Našli jsme si nového režiséra Dušana Vicena, který se velmi rychle rozhodl a šel do toho s námi. Od poloviny září jsme s ním začali zkoušet, než jsme všechno zorganizovali, tak jsme posunuli premiéru o měsíc. Jinak vždycky začínáme tvořit v dubnu a v listopadu bývá premiéra. Tentokrát nám to situace nedovolila, s novým režisérem jsme začínali od nuly. Zkoušeli jsme s Blahem do června, pak jsme odletěli do Belgie a pak už jsme zkoušky neměli. A pak z původní inscenace zůstal jen název.

Nicméně inscenace nese uhlárovský otisk...

Je třeba říci, že Dušan Vicen má velmi rád práci Blaha, Stoky a DISKu, pracuje v podobném duchu. Ale scénáře si píše sám, dává si tam vlastní věci, všechno je to z jeho pera. V tom je rozdíl. My mu nosíme náměty, on to zpracovává, spojuje. Zatímco Blaho to dělal tak, že to často bylo 1:1. Jak jsme si to připravili, on to jenom přepsal. Maximálně krátil, ale všechno to byla naše slova.

Kdybyste každá z vás měla říct, o čem ta inscenace je pro vás konkrétně, co je tam vašeho...

Inscenace je věnovaná Blahovi, takže se to nese v duchu toho, čemu on věřil, jak tvořil a jaké bylo jeho krédo: životní boj za něco, touha jít stále dopředu, jít za pravdou. A co je moje? Připomněla jsem píseň od Adriana Celentana, která byla Blahovou oblíbenou, tak jsme ji tam dali. A opravdu moje je to, že jsem doopravdy dýchavičná, mám problém s plícemi. Ale vlastně celé je to zároveň obraz Blaha, jak mu postupně docházely síly. Na začátku byl hvězda, silný mocný muž slovenského i československého divadla, ale pak už přestal věřit, že se to může zlepšit, neměl peníze na realizaci svého divadla a prostě se rozhodl, že už nechce žít.

Pro mě je to nejvíc představení o lásce a o strachu, o odchodu a absurditě, kterou denně potkáváme a bereme ji jako normální. Jsou to takové důležité body, ale nejvíc je tam ten strach a láska.

Pro mě je hlavním tématem změna. Něco je jinak. Zahnuje to i fakt, že se nám změnil režisér, což je pro náš soubor změna obrovská. A co se týká mě nejvíc? Je tam i můj obraz, jak se s kolegou hádáme. Tak to měla moje máma. V té scéně je velká část toho, co jsme vytvořili na zkoušce. Takže je to moje oblíbená scéna.

Pro mě je to o hledání nového směru. Jak máme všechno domotané, dopletené.

Pro mě je to i o otázce, jak máme po ztrátě Blaha jít dál, jak pokračovat. S novým režisérem podobnou metodou. To je pro nás těžké. I to, že už se nemůžeme svobodně vybouřit, dostaneme sice ten stejný text, ale je to trochu posunuté jinam. Mně to trochu nastavuje mantinely. Ale přišel šikovný

autor a my se musíme přizpůsobit. A co je moje? Ta část o zrcadlení, to že se všichni odrážíme v něm kom jiném.

Pro mě je to o tom, jak nějaká společnost, nějaká skupinka ztratila svoji hodnotu, svůj hodnotový žebřík. A vlastně jsme bezradní. Ten konec, jak jdou mlčky za sebou, mi dává nějaký význam do dneška. Jak jdou falešní proroci, kteří strhávají dav, a reální lidé jsou zbití a potlačeni. Já jsem v souboru relativně nový, takže když jsme zkoušeli, vnímal jsem hlavně tu bezradnost, co máme dělat, co si počít s tím životem.

Diváky bezpochyby nejvíc zaujme vizuální stránka představení, velmi bizarní kostýmy. Kdo vám je navrhuje?

Miriám Struhárová. Ona je profesionálka, scénická a kostýmní výtvarnice, taková kouzelná osůbka, podívá se a ví, co se tam hodí. My vlastně nevíme, jak ji to napadlo a proč právě tohle. Ale vždycky to sedí.

Pracuje s námi už patnáctým rokem, jinak pracuje i pro česká profesionální divadla, pro film, seriály. Myslím, že DISK a Stoku má ráda, protože se tady může vybláznit. Jinde má daná přesná pravidla a požadavky.

Ty kostýmy konvenují se smyslem té hry, s naší bezradností. Takže jsou takové, jako bychom je našli na nějaké hromadě hadrů pro bezdomovce.

Ani si je nedokážeme pořádně obléknout a divně s nimi zacházíme. Tak jak to mám být.

Častokrát z vašich úst zaznělo slovo bezradnost. Ale jak bylo řečeno, zkoušíte novou hru a máte před sebou premiéru, a dokonce se našly i nějaké finance. Takže to nevidím tak pesimisticky.

Je pravda, že od minulého týdne máme aspoň nějakou jistotu. Ale vždycky je to napínavé, jestli se peníze seženou. Musíme věřit, že to dobře dopadne, psát žádosti. Když chceme dělat divadlo, musíme bojovat, nevzdávat se.

Jana Soprová

HLAVNÍ PARTNEŘI FESTIVALU

MNE
AMETEK

STRABAG
WORK ON PROGRESS

CDS NÁCHOD

HLAVNÍ MEDIÁLNÍ PARTNER

Česká televize

Lidský totem

Po loňských *Baletkách* jsme i tento rok měli možnost zhlédnout inscenaci české režisérky a choreografky Miřenky Čechové, konkrétně *Iris*, jež nese jméno hlavní a jediné herečky Iris Kristekové, která se prostřednictvím netradičního pojetí stand-upu svěruje se svou traumatickou minulostí. Tento divadelní projekt je třetím dílem ze série Invisible, upozorňující na osudy ženských tvůrčích osobností a důvody jejich stáhnutí se ze zorného pole společnosti nebo neprosazení se v něm.

Kristeková se skrze tento terapeuticky laděný stand-up publiku vyzpovídává, jakými událostmi si doposud prošla. Dotýká se svého sexuálního a milost-

ného života, vlivu alkoholu, a především problémů z dětství, které ji hluboce poznamenaly. Inscenace je obohacena o pěvecká čísla, jejichž textová složka je koncepčně propojena s hlavními tématy a jednotlivými linkami. Herečka jde opravdu s kůží na trh, resp. s totemem, který naprosto přesně vystihuje její existenci a množství stigmat, jež jsou do ní vryta. Opravdu se jedná o těžký kus, který na každého může působit různě, nicméně rozhodně stojí za to si tímto jevištním tvarem připomenout, jaká zvěřstva se kolem nás stále dějí.

Milan Hábí

16

95. Jiráskův Hronov

Není žatva ako žatva

Slovenská Scénická žatva je nejvýznamnější přehlídkou ochotnického divadla na Slovensku. Její programový ředitel Matej Moško přijel letos na Jiráskův Hronov nejen jako divák, ale i jako inspirativní partner do mezinárodního dialogu. V rozhovoru pro Zpravodaj mluví mimo jiného také o tom, jak slovenský systém přehlídek funguje, jaké trendy sleduje a čím se Scénická žatva odlišuje od českého Hronova.

Můžete přiblížit charakter a cíle slovenské přehlídky, kterou organizujete?

Scénická žatva je přehlídka přehlídek – festival vítězů. Na Slovensku máme čtyři celostátní soutěže: divadlo dospělých, divadlo dětí, divadlo mladých a divadlo poezie. Každá má své kolo a své vítěze, kteří se pak setkávají právě na Scénické žatvě. Kromě toho existují i tematické nepostupové festivaly, jejichž programové rady mohou doporučit vybrané inscenace. Výběr pak uzavíráme v rámci programové rady Scénické žatvy a výsledkem je zhruba 15 až 18 inscenací, které tvoří hlavní program Žatvy.

Jak dlouho váš festival trvá?

Je to krátké a intenzivní – od středy do soboty, tedy čtyři dny v terénu.

Jaké soubory se Žatvy účastní? Převažují věkově mladší, nebo starší, tradiční soubory?

Opravdu všechny možné. Loni se čeští kolegové trochu smáli, že máme půlku programu složenou z dětských

inscenací – vypadalo to tak trochu jako Dětská žatva. Letos jsme to vyvážili, ale protože máme samostatnou soutěž dětského divadla, vítězové z ní na Žatvě přirozeně nechybí. K tomu máme i dětské inscenace z oblasti divadla poezie, takže letos máme čtyři inscenace z dětského divadla. Celkově je však program pochopitelně pestřejší.

Koná se Scénická žatva po Hronovu?

Ano, vždy poslední srpnový víkend, někdy s přesahem do začátku září. V letošním roce je to od 27. do 30. srpna.

Sledujete v současnosti nějaké výrazné trendy ve slovenském ochotnickém divadle?

Určitě. Vlastně už dlouhodobě sledujeme ústup klasických textů a přechod k autorskému divadlu. To je trend, který trvá už přes dvacet let. Občas se objeví i něco experimentálního, ale není toho tolik, jak bych čekal. Stále víc se pracuje s pohybem – i v činohře. Dřív byl silný zájem reflektovat historii – Slovenský štát, normalizaci, různé osobnosti. Letos mi přijde, že každý jde svou vlastní cestou a hledá v umění osobní svobodu. Ale co mě překvapuje – zatím se amatérské divadlo příliš nevěnuje aktuální politické situaci. Myslím si však, že to přijde, až to lidé pocítí na vlastní kůži.

A dotýká se současná situace nějak svobody vyjadřování v amatérském divadle na Slovensku?

Přímo ne – v ochotnickém divadle je prostředí stále velmi demokratické. Každý pracuje na tom, na čem pracovat chce. Přímá cenzura tedy neexistuje. Ale máme Fond na podporu umenia, který podporuje i ochotnické divadlo, a tam už může dojít k nepřímému tlaku – třeba odepřením financí. A to se bohužel stává. Znam kvalitní soubory, které dlouhodobě odvádějí skvělou práci, a přesto jim projekty byly zamítnuty, i když je komise doporučila. Po souhlasu a doporučení fondu to násled-

ně stopla rada fondu. Týká se to i souborů, které vystupovaly zde na Hronově – například Divadlo DISK nebo DNO z Námestova.

Má Scénická žatva mezinárodní přesah? Účastní se zahraniční soubory?

Ano. Pravidelně přijíždějí soubory z Česka, pak i Slovinci žijící v zahraničí – například ze Srbska. Letos k nám přijdou se silnou inscenací *Záveje* od Vladimíra Hurbana Vladimírova. Z Česka dorazí pražský soubor NeKroflík s inscenací *Parazit-ty*, který je i zde na Hronově. A novinkou bude portugalský soubor Debaluga s představením *Furgoneta*, které se zabývá úpadkem mezilidských vztahů v okrajových oblastech Portugalska, inspirované zánikem pojiždného obchodu.

Kdybyste porovnal Hronov a Scénickou žatvu, co nás nejvíc odlišuje?

Hronov má silný paralelní festivalový život – stánky, koncerty, celkovou „festivalovost“. To u nás chybí. Sice máme doprovodný program, ale bez komerční složky. Dva roky nám to částečně suploval Festival jídla, ale letos se nekoná. Druhý zásadní rozdíl je, že každá inscenace se u nás hraje jen jednou. Díky tomu se vejde do čtyř dnů. Slovensko je menší země než Česko, ale i tak je problém s kapacitou ubytování v Martině, kde se Scénická žatva koná. Někdy se podobně jako tady na Jiráskově Hronovu stane, že je vyprodáno, a lidé se na představení nedostanou. Ale žádnou změnu formátu zatím neplánujeme.

Honzá Švácha.

Zajímavosti o Scénické žatvě

Scénická žatva se koná od roku 1922 v Martině a je považována za nejstarší festival neprofesionálního divadla v Evropě. (Jiráskův Hronov se koná v Hronově od roku 1931, ovšem nepřetržitě.)

Na festival se dostávají vítězové okresních, krajských a národních přehlídek všech věkových i žánrových kategorií.

V roce 2017 byla Scénická žatva zařazena mezi sedm nejlepších amatérských festivalů světa organizací AITA/IATA.

Kromě představení nabízí festival i odborný program: semináře, workshopy a diskuse s odborníky.

V roce 2022 festival oslavil 100 let existence, mimo jiné novými individuálními oceněními pro nejlepší tvůrce.

Festival pravidelně uvádí zahraniční hosty z Česka, Srbska, Portugalska nebo Litvy.

17

úterý 5. 8. 2025

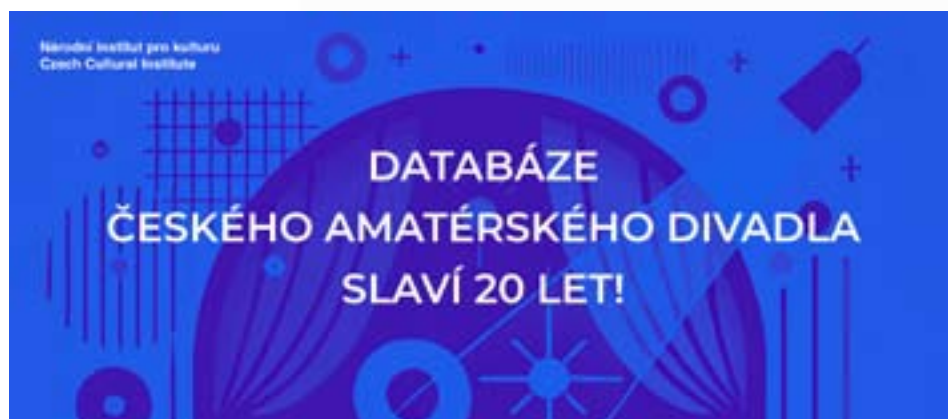
The poster features a black and white photograph of a man with glasses and a beard, smiling and holding a vintage microphone. The background is dark. At the top, there is a small circular logo with a silhouette of a person on a bicycle. Below it, the title 'HERECKÉ NEBE' is written in large, bold, white capital letters. Under the title, the text 'nezávislý film s nadhledem' is written in smaller white lowercase letters. In the center, there is a small white logo of a rabbit head. Below that, the website 'WWW.HERECKENEBE.CZ' is written in white capital letters. At the bottom, there are three social media icons: Facebook, Instagram, and YouTube. The text 'OFICIÁLNÍ PREMIÉRA FILMU' is written in large, bold, white capital letters. Below it, the text 'JIRÁSKŮV HRONOV, FARNÍ ZAHRADA' is written in white capital letters. Under that, the text 'Středa 6. 8. 2025, 21:15' is written in white capital letters. At the bottom left, the text 'Film zrozený ze zavřených divadel' is written in white lowercase letters. At the bottom right, there is a red square logo with a white border, containing a stylized white rabbit head. Below the logo, the text 'Jiráskův Hronov' is written in white lowercase letters.

Stručný výťah #2 everyBODY

TRADIČNÍ PARTNEŘI FESTIVALU

STÍNOVÝ CLUB #004

Win-vin

Drazí rukojmí levných vín, opět se hlásíme z Hronova, kde plníme svou povinnost informovat o obsahu sklenek, lahví i kelímků. Snaha vysledovat v našich degustačních potulkách promyšlenou posloupnost jest předem marná, klikatát pouť degustátorovat. Alkohol je vynikající na paměť, zejména jako čisticí prostředek, ale zkušenost, že v Čapkách bylo lze pořídit vynikající lahev, v nás ulpěla jak Frankovka na nátělníku. Dobrá zpráva je, že vynikající lahev lze pořídit i letos. Toho, zda je vynikající i její obsah, si nalijeme v následujících řádcích.

Cabernet Moravia, 2022, suché, zemské, Vinné sklepy Lechovice, lahev, kterou platil někdo jiný.

Kouzlo možnosti pořídit si lahev spočívá mimo jiné v tom, že se na viněte můžete dočíst, co si o daném víně máte myslet. Lechovická etiketa nadšeně hlásá víno s plnou robustní chutí, mohutným tělem a nádhernou sametovostí v závěru, přičemž inzeruje ostružiny, černé třešně a náznak černého rybízu.

Barva: Tmavě višňová.

Vůně: Třešně bychom byli ochotni připustit, nikoli však jejich vyzrálé džemovité tóny, spíš divočejší variaci na višně v čokoládě. Načuchali jsme ale také krvavé pomeranče a špetku koření.

Chut: Co se týká toho mohutného těla, je to somálský kulturista, který v současném počasí působí mimořádně namokle. Mezi ovocným odrazem a relativně plyšovým doběhem totiž zeje vodový bazének. Nepříjemné překvapení pro koníka na Velké pardubické. 25 gramů na litr není úplně nízký bezcukerný extrakt, ale ukout z něj zážitek z plnosti se tentokrát nepovedlo.

Verdikt: Ohledně toho sametu, za toto jsme klíčem nezvonili. Není to žádný šlechtic, spíš jednooký šlachovitý samorost z kopců, co už pár let jídlo nahrazuje chlastem, holí se rýčem za úplňku a voní se jalovčinkou. Oproti často bezduchým rozlévaným výrobkům je to přeci jen víno a 78 bodů ze 100 mu můžeme udělit, aniž by se nám otevírala vývrtka v kapse.

Jan Duchek

Pozor na taxíky

19

úterý 5. 8. 2025

Upozornění cestujícím: začaly se objevovat vozy komerční taxislužby s improvizovanými plakáty festivalu na kapotách. Oficiální festivalový odvoz má auta polepená profesionálními polepy. Buďte obezřetní, ke komu do vozu sedáte, jinak se může jízda prodražit.

Úterý 5. 8. 2025

HLAVNÍ PROGRAM

14:00–16:00 (B, D)

Malý sál Jiráskova divadla

PC – Problémový klub

18:00 (A) a 20:00 (B)

Jiráskovo divadlo 60´

Blok Tanec, tanec... a Otevřeno Kolín

14:00 (A) a 16:15 (B)

Sál Josefa Čapka 65´

Blok Tanec, tanec... a Otevřeno Kolín

15:30 (C) a 18:00 (D) a 20:30

Sokolovna 60´(P)

Blok – Wolkrův Prostějov a Dětská scéna

DS D3 Karlovy Vary

Jansen a jeho svět

Bramboračky, ZUŠ F. L. Gassmanna v Mostě

Ipsík

14:00 a 17:00 (A) a 21:30 (B)

Zimní stadion 25´

Šicí stroj, ZŠ Naše škola Praha

TO.

21:00

Sál Josefa Čapka

Tančírek s kapelou HOT WINGS

22:00–00:00

Malý sál Jiráskova divadla

DK – Diskuzní klub

DOPROVODNÝ PROGRAM

13:30–14:00

náměstí Čs. armády

performativní přednes autorské poezie

SLAM POETRY SHOW

14:30–15:15

náměstí Čs. armády

Flash Dance Company

Na cestě

15:30–16:20

náměstí Čs. armády

Eli a kol. / Mirka Eliášová

Škatulení

15:00–15:50

park A. Jiráska – velká stage

ŠUS Prachatice

Dlouhý, Široký a Bystrozraký / pohádka

16:00–17:00

park A. Jiráska – malá stage

mystifikační diskusní pořad

Nevyžádaná rada

17:00–18:00

park A. Jiráska – velká stage

koncert – folk, pouliční glosa

DOTmy

18:00–18:30

park A. Jiráska – velká stage

performativní přednes autorské poezie

SLAM POETRY SHOW

18:30–19:30

park A. Jiráska – malá stage

koncert muzikálových zpěváků

Radim Flender a Gabriela Stejskalová

19:00–20:00

náměstí Čs. armády

Moving Orchestra

20:00–21:00

park A. Jiráska – velká stage

koncert

NAČEVA

21:15–22:05

park A. Jiráska – malá stage

Teatar Deel/Teatar Stoos

Requiem za Martina

21:15–21:45

fara u kostela Všech svatých

train movie – krátkometrážní film

Cesta

22:30–23:30

park A. Jiráska – velká stage

koncert – electronic-alternative

U–Prag

Host do PC...

... Bůh do PC, jak už jsme si řekli. Stálou osadu lektorstva Problémového klubu – tedy Miriam Kičiňovou, Reného Levínského, Petra Michálka a Alenu Zemančíkovou – dnes a zítra doplní Jan Mrázek, divadelní lektor a písničkář. Lektoruje a vede divadelní kurzy v pražském divadle D21 a ve Škole Improvizace. Hraje sám nebo v kapelách DOTmy a kapele Hyjé!. Vystudoval KVD DAMU a v současné době je doktorandem na KATaP DAMU. V poslední době se hojně pohybuje v Polsku, zejména ve spolupráci s vesnickým divadlem Węgajty.

Celá výše jmenovaná pětice se na vás těší dnes a zítra od 14 hodin v malém sále Jiráskova divadla.

Zpravodaj 95. Jiráskova Hronova 2025

Vydává organizační štáb.

Redakce: Michal Zahálka (šéfredaktor), Jan Duchek, Milan Hábl, Radmila Hrdinová, Ivo Kristián Kubák, Lukáš Křížek, Kateřina Prášilová, Jana Soprová, Honza Švácha (redakce), Ivo Mičkal (foto), Michal Drtina (grafika a zlom).

Jazykovou korekturou prošlo s přihlédnutím ke koncertu kapely Hyjé!

Stránky festivalu: www.jiraskuvhronov.eu **E-mail:** JHpravodaj@gmail.com